

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Clypeus Theologiæ Thomisticæ

In Tres Partes Divisus, Et Quinque Voluminibus Comprehensus

[Tractatus de attributis, de visione beatifica, de scientia Dei ac de ejus
voluntate et providentia]

Gonet, Jean-Baptiste

Coloniæ Agrippinæ, 1671

Disp. I. De existentia & quidditate voluntatis Dei

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77132](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77132)

DISPUTATIO PRIMA.
DE EXISTENTIA ET QUIDDITATE
voluntatis Dei.

Um voluntas ad intellectum, A
tanquam ad rationem a prio-
ri, & causam virtuale, con-
sequatur: post consideratio-
nem scientie Dei, & aliorum
attributorum ad intellectum
pertinentium, convenienter
agitur & Doctor de voluntate Dei, ejusque affectu-
bus, & quia questio an est, presupponi debet ad
questionem quid est, ut docet Aristoteles in li-
bro Posteriorum, art. 1. hujus questionis 19.
quærit an in Deo sit voluntas? Illius vestigiis in-
ferentes, priusquam divinæ voluntatis quiddi-
tatem, & objectum exponamus, ejus existen-
tiam breviter demonstrandam esse censuimus.

imperfectione præscindi: Sed voluntas convenit
creaturis intellectualibus, & aliàs potest ab om-
ni imperfectione præscindi, non minus quàm
intellectus, ut constabit ex solutione argumentor-
um. Ergo formaliter reperitur in Deo.

Denique, dari in Deo voluntatem probat S.
Thomas hic art. 1. & 1. contra Gentes cap. 72. ex
eo quòd voluntas sequitur intellectum: Ergo si-
cut in Deo est formaliter intellectus, ita & in ip-
so formaliter debet esse voluntas. Consequencia
patet, Antecedens probatur. Ad omnem for-
mam sequitur aliqua inclinatio ad bonum, con-
veniens ratione illius, ut constat in forma ignis,
ad quam sequitur inclinatio ad locum sursum:
Ergo ad formam intelligibilem sequitur inclina-
tio ad bonum rationi conveniens, quæ voluntas,
seu appetitus rationalis, appellatur.

ARTICULUS I.

An in Deo sit voluntas, eaque se habeat per
modum potentie?

§. I.

Viraque difficultas resolvitur.

Deo primò: Stando tam principiis fidei,
quam luminis naturalis, negari non potest
esse in Deo voluntatem.

Prima pars conclusionis colligitur ex variis
Scripturæ locis, in quibus passim voluntas Deo
attribuitur. Ad Romanos 12. *Ut probetur que sit
voluntas Dei.* Matthæi 6. & 26. *Viat voluntas
tua.* Psalmo 103. *Omnia quæcumque voluit fecit.*
Machabeorum 3. *Sicut fuerit voluntas in celo, sic
fit.* Item Spiritum Sanctum credimus per vo-
luntatem divinam procedere, & in pluribus Con-
ciliis contra Monothelitas definitum fuit, in
Christo duplicem esse voluntatem, humanam
scilicet, & divinam.

Secunda pars multiplici ratione demonstrari
potest. In primis enim ut discurret S. Doctor 1.
contra Gentes cap. 72. omne intelligens bonum
est volens, id est potens velle, cum bonum in-
tellectum sit objectum voluntatis: Atqui Deus
est intelligens non solum ens, sed etiam bonum,
cum sit perfectissimè intelligens, & consequen-
ter illius cognitio non sistat in ente, sed etiam
entis bonitatem attingat: Ergo est volens.

Secundò, Deo, ut perfectissimo agenti, con-
venire debet perfectissima ratio causandi: Sed
ratio causandi per voluntatem, est multò perfe-
ctior, quam ratio agendi per naturam; agens
enim naturale non agit cum dominio suorum ac-
tum, nec seipsum dirigit in finem, sed ab alio
dirigitur, sicut sagitta à sagittario; è contra verò
agens voluntarium & liberum habet dominium
suorum actuum, & seipsum dirigit in finem: Ergo
Deo tribui debet ratio causandi per volunta-
tem.

Tertiò, Omnis perfectio quæ in creaturis re-
peritur, est formaliter in Deo, si possit ab omni

B Confirmatur, & magis illustratur hæc ratio.

Duplex datur appetitus in nobis: unus innatus,
alter elicited. Primus est inclinatio, & propensio
in bonum, absque cognitione illius: qualis est
appetitus materiæ ad formam, & lapidis ad cen-
trum. Secundus verò est qui sequitur ad cogni-
tionem; & quia est duplex cognitio, sensitiva
scilicet & rationalis, duplex est etiam appetitus
elicited: alius sensitivus, qui sequitur ad cogni-
tionem sensitivam, qualiter bruta ex cognitione
sensitiva objecti propositi illud appetunt, &
quærant: alter rationalis, qui sequitur ad cog-
nitionem intellectivam, qualiter reperitur in ho-
mine, qui cognito per intellectum objecto bo-
no, elicit amorem illius; & hic appetitus appel-
latur voluntas, ut constat ex Philosopho 1. Re-
thor ubi definiens voluntatem, dicit eam esse
appetitum boni, cum ratione, hoc est ratione ap-
prehensum: Cum ergo in Deo sit intellectus, &
perfectissima boni cognitio, in illo patenter debet
esse voluntas.

Dices, Sufficit intellectus ut natura rationalis
inclinetur in suam perfectionem: Ergo ad talem
inclinationem non requiritur voluntas, seu ap-
petitus ab intellectu dimanans, & ab eo distin-
ctus. Consequencia patet, Antecedens probatur.
Quæcumq; potentia anima naturaliter inclina-
tur in suum objectum, ut docet S. Thomas in frã
quæst. 80. art. 1. ad 4. Ergo intellectus habet in-
clinationem ad omnia quæ intelligi possunt, si-
cut visus ad omnia quæ possunt videri.

Respondeo negando Antecedens, ad cuius pro-
battonem, distinguo Antecedens. Sufficit intel-
lectus ut natura rationalis inclinetur in suam
perfectionem, incompletè & inadæquatè, nego
Antecedens, & Consequentiam. Nam cum na-
tura rationalis non solum inclinetur in res alias,
trahendo illas ad se per species proprias in esse
intentionali; sed etiam inclinatur in illas, per
modum ponderis & inclinationis in ipsas, secun-
dum suum esse proprium & reale; licet ad pri-
mum sufficiat intellectus, non tamen ad secun-
dum, sed requiritur voluntas, quæ inclinetur na-
tura

et in Bibli
theca

tura tendendo secundo modo ad esse reale rerū; A unde si sic non inclinetur, non ponitur in illa inclinatio omnis sibi competens, secundum completam & adæquatam rationem sibi connaturaliter possibilem.

9. Dico secundò: Voluntatem divinam, in ordine ad volitionem essentialem, non habere rationem potentie, ex parte rei conceptæ, sed solum ex modo nostro significandi, & concipiendi res divinas per similitudinem, & analogiam ad res creatas.

Probatur conclusio ratione fundamentali. De ratione potentie est quòd sit principium per se influens in operationem: Sed voluntas in Deo non potest esse, nec concipi cum fundamento in re, ut principium influens in volitionem divinam. Ergo non potest habere rationem potentie per ordinem ad illam. Major est evidens, Minor probatur. Ad influxum potentie in actum, requiritur distinctio formalis, aut saltem virtualis, inter utrumque. Sed voluntas divina, nec formaliter, nec virtualiter distinguitur à sua volitione. Ergo nec esse nec concipi potest cum fundamento in re, ut principium influens in illam. Major patet, Minor probatur. Cum voluntas in Deo sit actus purissimus, & omnis potentialitatis expers, debet concipi ut includens formaliter in suo conceptu ultimam suæ lineæ actualitatem, alioquin conciperetur ut in potentia ad illam, & sic non conciperetur ut actus purissimus, sed ut potentialitati admixtus: unde cum volitio sit ultima actualitas lineæ volitivæ, divina voluntas debet concipi ut illam formaliter includens, & identificari cum illa, absque distinctione etiam virtuali.

10. Dices, Ad rationem actus purissimi sufficere quòd sibi realiter ident. sit et ultima in suæ lineæ actualitatem, nec requirit quòd eam formaliter in suo conceptu explicet: ut constat in essentia divina, quæ sine attributorum expressione intellecta, concipitur ut actus purus, eò quòd illa implicitè saltem includat, & cum illa realiter identificetur.

Sed contra: Actus purissimus debet constitui & concipi modo imaginabili purissimo & perfectissimo: Sed perfectior ac purior concipitur divina perfectio, quando intelligitur ut exprimens ultimam suæ lineæ actualitatem, quam dum intelligitur ut implicitè solum eam includens: Ergo ad rationem actus purissimi requiritur expressio ultimæ actualitatis propriæ lineæ, licet non requiratur expressio aliorum pertinentium ad distinctam lineam. Unde patet disparitas ad exemplum adductum, cum enim attributa divina non pertineant ad lineam essentia seu nature, sed sint veluti quædam proprietates & affectiones ad illam consequentes, in essentia divina salvatur ratio actus purissimi, cum sola inclusione implicita attributorum: secus autem in voluntate divina, cum volitio sit ultima actualitas lineæ volitivæ.

11. *Disp. 2. art. 3.* Conclusio etiam patet ex dictis in Tractatu de natura Dei, ejusque attributis, ubi ostendimus, intellectum divinum non habere rationem potentie respectu divinæ intellectiois: probationes enim quæ ibi adducuntur, æquè probant de voluntate, & de volitione, ac de intellectu & intellectiois, mutatis nominibus; unde ne eadem repetantur, ad prædictum locum Lectorem remittimus.

Advertendum est autem, me dixisse volunta-

tem divinam non habere rationem potentie per ordinem ad volitionem essentialem; quia voluntas divina dupliciter considerari potest, scilicet essentialiter, & ut præcisè dicit ordinem ad objectum, & sistit intra ipsum Deum; secundo prout dicit habitudinem producentis ad productionem, vel productum, sive ad intra, nempe ad spirationem & Spiritum Sanctum, sive ad extra, nimirum ad creationem & creaturas. Primo modo non habet rationem potentie, quia nec formaliter nec virtualiter distinguitur à volitione, bene tamen secundo modo, quia sub hac ratione connotat terminum ad intra vel ad extra productum, & realiter aut virtualiter ab illa distinctum ut colligitur ex D. Thoma infra quæst. 25. art. 1. ad 3. ubi ait: *Potentia in rebus creatis non solum est principium actionis, sed effectus: sic igitur in Deo salvatur ratio potentie, quantum ad hoc quod est principium effectus, non quantum ad hoc quod est principium actionis, nisi forte secundum modum intelligendi.*

§. II.

Solvuntur quadam objectiones.

Objicies primò contra primam conclusionem. In Deo non potest esse voluntatis objectum. Ergo nec voluntas. Consequentia patet. Antecedens probatur. Objectum voluntatis est finis: Sed nulla perfectio in Deo existens potest habere finem, cum finis sit realis causa, & nihil formaliter in Deo existens possit dependere à causa: Ergo in Deo non potest esse voluntatis objectum.

Respondetur cum D. Thoma hic art. 1. ad 1. negando Antecedens, ad cujus probationem, distinguo Majorem. Objectum voluntatis est finis volitorum à voluntate, vel ipsius voluntatis, concedo Majorem: voluntatis semper, nego Majorem, & concessa Minori, nego Consequentiam. Nam licet voluntatis divina nequeat esse aliquid finis, volitorum tamen ab ipsa, finis est divina bonitas, quæ est objectum primarium voluntatis divinæ, & finis ultimus creaturarum, quas secundariò voluntas divina attingit, & hoc sufficit ut in Deo sit voluntas sicut ad hoc ut scientia reperitur in Deo, sufficit esse per causam ex parte objecti: est non ex parte scientiæ.

Objicies secundò: Voluntas idem est quòd appetitus: Sed in Deo non est appetitus: Ergo nec voluntas. Probat Minor: Appetitus est boni non habiti, ac proinde supponit carentiam boni appetitum terminantis: Sed in Deo carentia boni non est, cum carentia bonitatis, sit carentia perfectionis, quæ Deo convenire non potest, aliàs summè perfectus non esset: Ergo in Deo non est appetitus.

Respondetur cum eodem D. Thoma ibidem in responsione ad 2. non omnem actum voluntatis esse appetitum, solum enim voluntas rei non habitæ, propriè dicitur appetitus, ut docet Augustinus super Psalmum 118. Cum ergo bonum divinum, perfectissimè habeatur à Deo, in eo propriè appetitus non est, bene tamen voluntas, eò perfectior, quò magis cum objecto suo conjuncta.

Objicies tertio: Voluntas movetur à volito, ut constat ex Aristotele 3. de anima textu 54. Sed Deus, cum sit primum movens, & actus purus, à nullo movetur: Ergo in Deo non est voluntas.

Respon-

Respondeo ex eodem S. Doctore in responsio-
ne ad 7. distinguendo Majorem: Voluntas di-
stincta reali distinctione a volito, movetur ab
eo, concedo Majorem: Voluntas realiter indi-
citur a volito, nego Majorem; & concessa Mi-
nori, nego Consequentiam, quia voluntas Dei
non distinguitur realiter a divina essentia, quae
est eius objectum.

Dicitur, Voluntas divina distinguitur realiter,
silem a bonitate creata: Ergo ab illa poterit
moveri.

Sed negatur Consequentia, quia voluntas non
movetur nisi ab objecto formali & primario: bo-
nitas autem creata, ut ostendimus sequenti dis-
tinctione, non pertinet ad objectum formale &
primarium, sed materiale tantum & secundarium
voluntatis divinae.

A lineam volitivam, sicut vis proxima volendi, sed
potius ad lineam intellectivam; cum esse voliti-
vum radicaliter, nihil aliud sit, quam esse forma-
liter intellectivum & intelligentem. Unde licet
ratio actus puri in Deo, non excludat distinctio-
nem virtualement inter principium radicale volitionis,
& ipsam volitionem, bene tamen inter prin-
cipium proximum volendi, & ipsam volitionem.

Ad tertiam probationem, nego Antecedens:
Non enim est universaliter verum, ea distingui
virtualiter in Deo, quae in una formalitate iden-
tificata, ita praestant propria plurium, ac si essent
plura. Nam omnes intellectus creati compre-
henduntur in una intellectu divini simplici for-
malitate, attingente eminentiori modo, & se-
clusis imperfectionibus, quaecumque ab illis at-
tinguntur; & tamen non distinguntur in eo vir-
tualiter, & ratione ratiocinata. Tunc ergo quae
in una formalitate identificata aequivalent pluri-
bus realiter distinctis, distinguntur virtualiter in
Deo, quando pertinent ad diversas lineas, & in
sua praecisione formali nullam dicunt imperfe-
ctionem. Unde quia volitio & voluntas ad ean-
dem lineam pertinent, & voluntas in sua praeci-
sione dicit imperfectionem & potentialitatem,
non possunt in Deo distingui virtualiter.

B Instabis: Quae ita se habent in Deo, ut si per
impossibile realiter distinguerentur, unum ori-
retur ab alio, distinguntur virtualiter: ob hanc
enim rationem aeternitas distinguitur virtualiter
ab immutabilitate; quia si realiter ab ea distin-
gueretur, verè oriretur ab ipsa: Sed divina vo-
luntas & volitio ita se habent, ut si per impossi-
bile distinguerentur realiter, volitio activè proce-
deret a voluntate: Ergo voluntas & volitio di-
stinguntur virtualiter in Deo.

C Respondeo eodem modo quo supra, Majo-
rem esse veram, si illa pertineant ad diversas li-
neas, & in sua formali praecisione non impor-
tent aliquam imperfectionem; secus si spectent
ad eandem lineam, & in sua formali praecisione
dicant aliquam imperfectionem: tunc enim ex
parte rei conceptae, unum non potest esse vir-
tualiter ratio alterius, nec ab illo virtualiter di-
stingui.

D Sed urgebis adhuc: Hoc ipso quod divina vo-
luntas aequivalet volitionis principio & volitio-
ni, debet necessarid esse virtualiter multiplex, &
praebet intellectui fundamentum ad formandam
distinctionem rationis: Ergo non potest evitari,
quin voluntas divina, secundum rationem, cum
fundamento in re, habeat rationem potentiae,
Consequentia patet, Antecedens probatur. Hoc
ipso quod voluntas divina aequivalet voluntati &
volitioni praecise sumptis, est eminentior illis;
Sed talis eminentia est ratio sufficiens ad fun-
dandam distinctionem rationis inter volitionem
& voluntatem dinam: Ergo &c.

E Respondeo negando Antecedens, ad cuius pro-
bationem dicendum est, non sufficere quamcum-
que eminentiam ad fundandam distinctionem
virtualement; ut patet in eminentia intellectus di-
vini supra omnes intellectus creatos; sed requiri
talem eminentiam, ratione cuius res aliqua sit
eminentior pluribus pertinentibus ad diversas li-
neas. Nam si sit eminentia alicujus rationis supra
plura ad eandem lineam spectantia, non fundat
distinctionem rationis, sed potius invitat intel-
lectum, quantum est de se, ut ab ipso concipia-
tur per modum unius simplicissimae formalitatis
in quo differt ab alia simplici formalitate emi-
nentiori

F Ad secundam probationem, concessa Antece-
dente, nego Consequentiam, & paritatem: prin-
cipium enim radicale volitionis non pertinet ad

Tom. I.
BBb

et in Bibli...

18.

19.

20.

21.

nentiori pluribus ad diversas lineas spectantibus, quæ ratione suæ eminentiæ invitat intellectum, ut pluribus conceptibus sibi inadæquatis ab eo concipiatur.

ARTICULUS SECUNDUS.

An voluntas sive volitio divina, sit de constitutione metaphysica divine nature?

§. I.

Quibusdam præmissis difficultas resolvitur.

22. **N**Otandum primò, Dupliciter nos posse loqui de constitutione divine nature: physicè scilicet, & metaphysicè. Primo modo certum est voluntatem Dei ad divine nature constitutionem pertinere, nam physica Deitatis constitutio, coalescit ex omnibus prædicatis divinis, tam absolutis, quàm relativis, cum omnia prædicata Dei sint realiter cum ipso identificata. Procedit ergo disputatio solum in posteriori sensu, & de constitutione metaphysica, quo genero constitutionis dicitur constitutum alicujus rei, quod primò obicitur intellectui cum fundamento in re, & se habet velut radix & origo aliarum perfectionum, quæ ipsi competunt. Quo pacto rationalis dicitur metaphysicè constituere naturam humanam, quia primò in homine intelligitur, & se habet ut radix possibilitatis, & aliarum proprietatum quæ illi conveniunt.

23. Notandum secundò, Idem esse, quantum ad propositum, inquirere an voluntas aut volitio divina sit de constitutione metaphysica divine nature, quia cum hæc duo ad eandem lineam pertineant, & inter se identificentur, sine distinctione etiam virtuali, ut ostendimus articulo præcedenti, si unum à metaphysica divine nature constitutione excludatur, aliud ad eam pertinere non poterit. His præmissis.

24. **D**ico: Voluntatem aut volitionem divinam non esse de formalissimo conceptu, seu de constitutione metaphysica divine nature. Ita docent Salmanucenses, Tractatu 4. disp. 2. dub. 3. Joannes à S. Thoma, & alii Discipuli D. Thomæ, hic & suprà quæst. 14. art. 2. contra Suarem disp. 30. Metaph. sect. 6. num. 13. Zuningam de Trinitate disp. 2. dub. 2. membro 8. & dub. 4. membro 2. Arubal disp. 40. cap. 1. & 3. ubi distinguit voluntatem divinam in actum primum & secundum, & ut habet rationem facultatis volitivæ, & actualis volitionis, & asserit volitionem non esse de conceptu divine nature, bene tamen voluntatem.

Probatur primò conclusio ratione fundamentali. Quod præsupponit naturam divinam jam constitutam, non potest ad ejus formale constitutum pertinere: Sed divina voluntas, aut volitio, supponit naturam divinam constitutam in ratione nature, per ipsum intelligere purissimum & actualissimum, ut in Tractatu de attributis fusè ostendimus: Ergo ad ejus constitutionem non pertinet.

Disp. 2.
art. 1.

25. **D**ices, Volitionem divinam præsupponere naturam divinam constitutam solum inadæquatè per ipsum intelligere, vel ut alii volunt per immaterialitatem, & radicem intellectiois; atque ita posse ad ejus constitutionem metaphysicam, saltem inadæquatè, pertinere.

26. **S**ed contra primò: Vis appetitiva, & ipsa appetitio, ex se supponunt naturam appetentis

A constitutam adæquatè, ob quam rationem D. Thomas infra quæst. 73. art. 1. docet appetitum non constituere aliquem gradum viventium: Ergo volitio & voluntas in Deo supponunt virtualiter, & cum fundamento in re, naturam adæquatè constitutam. Consequentia patet, Antecedens probatur. Vis appetitiva, ex proprio genere, est inclinatio in illud quod est conveniens nature appetentis: Ergo debet necessariò præsupponere naturam appetentis adæquatè constitutam, ut sit regula & mensura boni appetendi.

B Secundo, Deus antecedenter ad suam volitionem habet operationem perfectissimam omnium sibi possibilem: Ergo est adæquatè in sua essentia constitutus antecedenter ad illam. Consequentia patet, quia nihil potest habere perfectissimam operationem omnium sibi possibilem, nisi habeat naturam integram & adæquatè constitutam. Antecedens verò probatur. Deus antecedenter ad volitionem habet intelligere in actu secundo, quod est perfectissimus actus, & perfectissima operatio ipsi possibilis, cum sit radix virtualium omnium aliarum: Ergo habet operationem perfectissimam.

C Tertiò, Natura divina adæquatè communicatur Filio, formaliter & ex vi processions, non communicata formaliter volitione, ut docent Theologi in Tractatu de Trinitate: Ergo adæquatè constituitur in ratione nature, non ingrediente volitione constitutionem illius. Consequentia patet, Tum quia non potest communicari adæquatè natura, non communicato adæquato illius constitutivo. Tum etiam, quia inde potissimè probant Theologi, paternitatem v.g. non esse de constitutione metaphysica divine nature, sub conceptu expresso nature, quia per generationem communicatur Filio natura, non communicata paternitate. Ergo si divina natura communicatur Filio adæquatè, ex vi processions, non communicata formaliter volitione, ista non pertinet, etiam inadæquatè, ad metaphysicam divine nature constitutionem.

D Probatur secundò conclusio, & simul magis impugnatur responsio data. Ut volitio inadæquatè pertineret ad metaphysicam divine nature constitutionem, deberet identificari cum intellectiois divina, sine distinctione virtuali: Sed hoc non potest dici: Ergo nec illud. Major constat. Si enim sola realis identitas sufficeret, ut aliqua ratio vel perfectio in Deo, ad constitutionem metaphysicam divine nature inadæquatè pertineret, sequeretur quòd non solum volitio divina, sed etiam omnia attributa, imò & relationes divine, metaphysicam divine nature constitutionem ingredierentur, cum hæc omnia realiter cum natura divina identificentur: Sed hoc dici nequit, alioquin in Filio v.g. non salvaretur adæquatè natura divina, cum in illo non sit paternitas, vel spiratio passiva: Ergo &c.

E Minor autem, in qua est difficultas, multipliciter suaderetur. Primò quia illi virtualiter distinguuntur in Deo, quæ pertinent ad diversas lineas, & diversa objecta formalia respiciunt, ut in Tractatu de attributis, agèdo de metaphysica divine nature constitutione, fusè declaravimus. Sed intellectio & volitio pertinent ad diversas lineas, & diversa objecta formalia respiciunt; intellectio enim attingit ens sub ratione veri, volitio verò fertur in illud sub ratione boni: Ergo in Deo virtualiter distinguuntur.

Secundò, Cognitio divina assimilativa est, scilicet autem volitio, quocirca terminus per intellectio-

tionem productus, similis est suo principio in natura, & ideo filius & genitus; non autem im-
 pullus productus per voluntatem, ut docet D.
 Thomas infra quæst. 33. art. 1. & 2. Sed hæc ab-
 que distinctione virtuali inter cognitionem &
 volitionem divinam subsistere nequeunt: Ergo
 volitio Dei virtualiter distinguitur ab ejus intel-
 lectione.

Tertio, Volitio notionalis activa, à cogniti-
 one activa notionali virtualiter distinguitur; cum
 illa in relatione spiratoris, & ista in paternitate,
 vel in rebo, vel saltem in obliquo, consistat; in-
 ter quæ relationes, nullus Theologorum negat
 distinctionem virtualem: Ergo pariter volitio es-
 sentialis, & essentialis cognitio, virtualiter di-
 stinguitur.

Denique, Ideo essentia & paternitas virtuali-
 ter inter se differunt, quia de illis prædicata con-
 tradictoria verificantur: scilicet: paternitas non
 communicatur Filio, essentia illi communica-
 tur. Sed etiam verificantur duo contradictoria
 de intelligere & velle, quia intelligere, prout in
 Patre, est principium generationis filii; velle,
 prout in Patre, non est principium generationis
 filii: Ergo intelligere & velle in Deo virtualiter
 distinguntur.

Probatur tertio conclusio. Illa quæ pertinent
 ad constitutionem metaphysicam divinæ naturæ
 nihil supponunt prius secundum rationem cum
 fundamento in re, cum natura sit id quod primò
 in re concipitur, & quod est veluti radix & ori-
 go cæterorum: Sed volitio ex proprio conceptu,
 cognitionem præsupponit: juxta illud commune
 axioma, nihil volitum, quin præcognitum, fun-
 datum in eo quod voluntas, cum sit potentia cæ-
 ca, indiget ductu intellectus, ut exeat in volitio-
 nem. Ergo illa ad constitutionem metaphysicam
 divinæ naturæ non pertinet.

Confirmatur: Natura non potest demonstrari
 per aliquam rationem à priori: cum sit id per
 quod cætera omnia priori demonstrantur: Sed
 voluntas in Deo demonstratur per intellectum,
 tanquam per rationem à priori, & causam vir-
 tualem, ut constat ex dictis articulo præceden-
 ti: Ergo natura Dei non constituitur per volun-
 tatem.

Dices, Volitionem non habere quod præsup-
 ponat cognitionem, ex conceptu volitionis com-
 muni ad creatam & incretam, sed solum ex con-
 ceptu volitionis creatæ; quia volitio creatæ re-
 aliter distinguitur ab intellectione, volitio autem
 divina est ipsissima cognitio, absque ulla distin-
 ctione. Unde ratio, quæ D. Thomas demonstrat
 Deum esse volentem, ex eo quod est intelligens,
 non est à priori, quoad se, sed tantum quoad
 nos, qui concipimus res divinas, per similitudi-
 nem & analogiam ad creatas.

Sed contra primò: Etiam in divinis volitio no-
 tionalis, ejusque terminus, scilicet Spiritus San-
 ctus, supponit intellectionem notionalis, &
 terminum illius, scilicet Verbum: Ergo quod
 volitio cognitionem præsupponat, non oritur ex
 conceptu volitionis creatæ, sed ex conceptu voli-
 tionis ut sic, analogicè communis ad volitionem
 creatam & incretam.

Secundo, Si volitio ex proprio conceptu voli-
 tionis, prout est analogicè communis ad creatam
 & incretam non supponeret cognitionem, non
 esset assignabilis ratio ordinis processionum in di-
 vinis, cur scilicet processio Spiritus Sancti, Ver-
 bi.

hi processionem supponat? Sed hoc non est di-
 cendum: Ergo debet necessariò admitti in Deo
 virtualis saltem suppositio cognitionis ad voli-
 tionem.

Tertio, in rebus creatis cognitio realiter præ-
 supponitur ad volitionem, quia ab ea realiter di-
 stinguitur: Sed in divinis intellectu distingui-
 tur, saltem virtualiter, à volitione, ut supra o-
 stensum est: Ergo ad illam virtualiter præsuppo-
 nitur.

Denique probatur conclusio ratione defum-
 ptà ex D. Thoma infra quæst. 27. art. 2. & 4. ubi
 docet Verbum Divinum per se procedere ut fi-
 lium & ut genitum, non autem Spiritum San-
 ctum: Sed si voluntas pertineret ad constitui-
 tum divinæ naturæ, Verbum Divinum non pro-
 cederet ut Filius, siquidem ex vi suæ processionis
 non communicaretur ei totum constitutum na-
 turæ; cum ex vi processionis ipsi non communi-
 cetur formaliter voluntas, sed ea solum quæ ad li-
 neam intellectualem pertinent: Ergo voluntas
 ad constitutionem divinæ naturæ non pertinet.

Respondent aliqui apud Salmanticenses, ne-
 gando sequelam Majoris, quia (inquiunt) ad
 rationem generationis non est necessarium quod
 ex vi illius communicetur formaliter natura, sub
 conceptu adequato naturæ, sed sufficit commu-
 nicari primum naturæ conceptum, in quo alii
 omnes radicanur; & quia intellectio est pri-
 mus naturæ divinæ conceptus, in quo cæteri ra-
 dicantur, hinc fit, ut quamvis Filius ex vi proces-
 sionis non communicetur volitio, sed tantum
 intellectio, salvetur ratio generationis in illo,
 quamvis etiam volitio sit de metaphysico naturæ
 divinæ conceptu.

Sed contra primò: De ratione Filii est affimi-
 lari Patri in natura adequatè sumpta, ut constat
 in creatis Ergo etiam de ratione Filii est recipere
 à Patre naturam sub conceptu adequato natu-
 ræ, & consequenter ad rationem generationis
 non sufficit quod communicetur natura sub con-
 ceptu inadæquato naturæ.

Secundo, ex hac responsione sequeretur Spi-
 ritum Sanctum esse Filium, ex vi processionis,
 cum ei communicetur velle divinum, quod in
 sententia quam impugnamus, est conceptus ina-
 dæquatus divinæ naturæ.

Dices conceptum inadæquatum naturæ com-
 munitatum Spiritui Sancto, formaliter ex vi
 processionis, esse secundarium, & minus prin-
 cipalem, & ideo esse insufficientem ut ratione il-
 lius Spiritus Sanctus sit Filius, & ejus processio
 generatio; ejus oppositum in processione Ver-
 bi, opposita de causa contingit.

Sed contra: Cum rationes constitutivæ eò
 magis sint intimæ & præcipuæ, magisque con-
 stituant, quò magis sunt ultimæ, & voluntas se-
 quatur post ipsum intelligere; si illa ad formalis-
 simum divinæ naturæ conceptum pertineret, ma-
 gis principaliter eam constitueret, quam ipsum
 intelligere, & sic conceptus inadæquatus natu-
 ræ: communicatus Spiritui Sancto, ex vi pro-
 cessionis, esset primarius & magis principalis.
 Sicut si inter conceptus inadæquatos hominis,
 quales sunt intellectivum, & discursivum, com-
 municaretur secundus, comunicaretur illud in quo
 ultimò & principaliter natura hominis consistit.

Secundo responderi potest principali argumen-
 to, quod Filio ex vi processionis communicatur
 etiam velle divinum, & consequenter, etsi ad

constitutionem naturæ pertineat, tota divina natura communicatur Filio.

Sed contra est, quia in generatione Filii, volitio non se tenet formaliter ex parte principii: Ergo nec per se ingreditur terminum formalem illius. Consequentia patet, nam terminus formalis & principium quo generationis, proportionari debent, & adæquari. Antecedens verò probatur. Si volitio se teneret ex parte principii productivi Verbi, illud procederet non solum per modum verbi, sed etiam per modum impulsus & amoris; nam impulsus nihil aliud est quam terminus productus per voluntatem, sicut verbum est terminus productus per intellectum; & sic darentur duo impulsus in divinis, quod est hæreticum: Ergo volitio non se tenet formaliter ex parte principii processionis Verbi, sed ad illam se habet merè materialiter, & concomitantè.

§. II

Solvuntur obiectiones.

42. **O**bjicies primò: D. Thomas hic art. 1. æquiparationem & volitionem, quoad identitatem cum divina natura: dicit enim quod *sicut suum intelligere est suum esse, ita & suum velle*. Sed intelligere est esse, seu quidditas Dei, sine distinctione virtuali, ut in Tractatu de attributis ostendimus: Ergo & velle.

Respondeo D. Thomam æquiparare intellectionem & volitionem, quoad identitatem realem cum esse seu natura Dei, non tamen quoad identitatem virtuales; & solum intendere, quod velle & natura in Deo identificantur realiter, non tamen virtualiter quod constat, tum quia voluntatem per intellectum probavit, tum etiam quia intellectio & volitio pertinent ad diversas lineas, & diverso modo tendunt in objectum, per modum scilicet assimilationis & impulsus, ut antea declaravimus.

43. In istis, Idem S. Doctor hic art. 8. & infra quæst. 61 art. 2. ad 1. & de potentia quæst. 3. art. 5. ad 2. docet quod Deus causat omnia per suum esse, quia causat illa per voluntatem, quæ est suum esse: Sed hæc consequentia nulla esset, si inter esse & velle Dei agnosceret distinctionem virtuales, & poneret solum identitatem realem: nam eodem modo posset inferri, Deum causare omnia per relationes, vel per misericordiam, aut justitiam, quia hæc realiter identificantur cum esse seu natura Dei: Ergo &c.

Respondeo concessa Majoris, negando sequentiam Minoris; cum enim proprium sit voluntatis movere quoad exercitium agens intellectuale ad productionem suorum effectuum; est specialis ratio cur hæc consequentia sit legitima in voluntate, non verò in alijs attributis, vel in relationibus divinis; & cur D. Thomas ex identitate reali divinæ voluntatis cum esse seu essentia Dei, inferat quod Deus causat omnia per suum esse, quia causat illa per voluntatem.

44. **O**bjicies secundo: Ut natura divina intelligatur metaphysicè constituta, debet ut summè perfecta intelligi: Sed non potest ut summè perfecta intelligi, nisi intelligatur ut volens, cum volitio sit aliqua perfectio simpliciter simplex: Ergo natura divina, nisi intelligatur ut volens, non intelligitur ut metaphysicè constituta; & consequenter voluntas aut volitio est de metaphysica illius constitutione.

A Confirmatur: Natura Divina debet concipi ita perfecta, ut nihil illà melius & perfectius possit intelligi: Sed natura intelligens simul & volens, perfectior intelligitur natura tantum intelligente: Ergo non sola intellectio, sed etiam volitio, metaphysicam divinæ naturæ constitutionem ingreditur.

Ad objectionem respondeo, distinguendo Majorem: debet intelligi ut summè perfecta; radicaliter & identicè, concedo: formaliter, & explicitè, nego. Vel secundo distinguo: debet intelligi ut summè perfecta, intra propriam lineam naturæ, concedo, perfectione omnis lineæ, nego.

B Explicatur: In hoc distinguitur natura divina, ut formaliter natura est, à substantia & entitate increata Dei, prout habet rationem transcendens increati, quod primo modo se habet solum per modum radicis respectu attributorum (hic enim est proprius conceptus naturæ, ut natura est) ac proinde non debet illa formaliter in se includere, talem quoad rationem explicitam, sed solum radicaliter, quia natura ut talis est; non petit, nec parit alium modum continendi suas proprietates, quam per modum principii radicalis. Secundo verò modo ambit & continet formaliter omnia quæ sunt in Deo, nec solum attributa, sed etiam relationes, quæ tamen, in omnium sententia, non constituunt naturam divinam, sed personas Sanctissimæ Trinitatis. Quare licet divina substantia, ut habet rationem entis increati & per essentiam, includat formaliter in suo conceptu omnes perfectiones simpliciter simplices, & debeat intelligi ut summè perfecta formaliter, perfectione omnis lineæ, tum naturæ, quam attributi; sub conceptu tamen & formalitate naturæ, non debet includere formaliter, sed tantum radicaliter attributa divina, quantum ad rationem explicitam, nec intelligi ut summè perfecta perfectione omnis lineæ, sed sufficit intelligi summè perfectam formaliter in linea naturæ. Volitio autem, licet sit perfectio simplex, non tamen pertinet ad lineam naturæ, sed ad lineam attributi; ac proinde ut natura intelligatur metaphysicè constituta, est necesse quod intelligatur ut volens formaliter, sed identicè tantum & radicaliter. Unde

C Ad confirmationem, distinguo Majorem: Natura divina debet esse & concipi ita perfecta, ut nihil intelligi possit eà perfectius, perfectione naturæ, concedo: excessu resultante ex collectione naturæ & attributi, nego. Similiter distinguo Minorem: Natura intelligens simul & volens, intelligitur perfectior, perfectione naturæ, nego: Excessu resultante ex collectione naturæ & attributi, concedo. Itaque summa Deitatis, & Dei perfectio, petit quod nihil realiter distinctum ab ipso, possit esse vel intelligi perfectius; & hoc salvatur, quamvis voluntas, & alia attributa non ingredientur metaphysicam divinæ naturæ constitutionem: nam constitutum ex natura, & volitione, vel alio quocumque attributo, non est realiter distinctum à Deo, nec ab ejus natura; ac proinde quamvis excedat naturam divinam seorsim consideratam, nihilominus stat nihil realiter distinctum à Deo intelligi eò perfectius. Petit etiam Deus, prout est concretum naturæ, ut nihil etiam ratione distinctum, esse aut intelligi possit perfectius naturæ.

D

E

naturæ: quod etiam subsistit, quamvis constat ex Deitate & volitione sit per rationem Deitate perfectius, quia non est perfectius excessu præstantioris naturæ, sed excessu resultante ex inclusione naturæ, & superaddita perfectione attribuitur. Excessus autem iste non excluditur a summa perfectione Dei, nam eo ipso quod in illa distinguitur virtualiter perfectiones, & una aliam virtualiter præsupponat, omnesque unam communem radicem, debet una aliam virtualiter, & per rationem excedere, & conflatum ex duabus, singulas seorsim, virtualiter, & ratione superare.

Objicit tertio, & simul instat contra præcedentem responsum. Ad rationem entis perfectissimi non sufficit habere omnem perfectionem quomodocumque, sed debet illam habere ratione modo excogitabili: At optimus est habere formaliter, & non tantum radicaliter: Ergo debet naturæ divinæ, & consequenter volenti, non solum radicaliter, sed etiam formaliter in ejus conceptu quidditativo includitur.

Respondeo distinguendo Majorem: Meliori modo excogitabili, si ille sit possibilis, concedo. Si sit impossibilis, nego. Similiter distinguo Minorem: optimus modus est habere formaliter, & non tantum radicaliter: optimus modus possibilis, nego: impossibilis, concedo. Cum enim proprius conceptus naturæ, ut natura est, sit esse radicem suarum operationum & proprietatum, repugnat quod natura divina subconceptu & formalitate naturæ considerata, alio modo contineatur attributa, quam identice & radicaliter. Nam si illa explicentur, & formaliter includantur, tunc conceptus ille non erit formalissimus conceptus naturæ, sed naturæ & attributorum simul, ut Tractatu 1. exposuimus agentes de constitutione divine naturæ.

Objicit quarto: Natura Dei constituitur metaphysice vita intellectuali perfecta & completa: At vita intellectualis perfecta & completa, non solum importat intellectiorem, sed etiam volitionem: Ergo natura divina, non solum intellectu, sed etiam volitione, metaphysice constituitur.

Respondeo concessa Majori, distinguendo Minorem: includit non solum intellectiorem, sed etiam volitionem, formaliter, nego: radicaliter, concedo. Ut enim docet D. Thomas questione præcedenti art. 2. in corpore, nomen naturæ fuit impositum à motu exteriori vitali, non tamen ipsum motum significat, si sumatur rigorose, sed essentiam ipsam, & naturam viventis, consistentem in radice talis motus; unde quamvis vita divina sit perfecta & completa, non includit tamen formaliter, sed tantum radicaliter, volitionem divinam.

Instat: Licet vita & natura intellectualis creata, ratione potentialitatis & imperfectionis, in radice intellectiorem consistat; natura tamen divina, quia est actus purus, & omnis potentialitatis expertus, non constituitur per intellectiorem, seu per radicem intellectiorem, sed per ipsum intelligere purissimum & actualissimum, ut ostendimus in Tractatu de attributis, agendo de constitutivo divine naturæ: Ergo similiter natura Dei non debet constitui formaliter in ratione naturæ, per esse radicaliter volitivum, sed per ipsam volitionem actualem.

Confirmatur: Major unitas & simplicitas re-

quiritur in Deo, quam in creaturis: Sed si natura divina per solum radicem volendi, non verò per ipsum velle actuale, metaphysice constituitur, non gaudebit majori unitate & simplicitate, quam natura intellectualis creata, quæ etiam per radicem volitionis, & aliarum proprietatum, metaphysice constituitur: Ergo natura divina per ipsum velle constituitur.

Ad instantiam, concessa Antecedente, neganda est Consequentia, & paritas. Ratio discriminis est, quia actus intelligendi, est primus actus naturæ intellectualis, & in hac linea perfectus & completus; volitio autem est actus secundarius, intellectiorem supponens: unde natura intellectualis, non concepta ut actu intelligens, potentialis intelligitur; concepta verò ut intelligens, absque ulla potentialitate concipitur tanquam volitionis radicem.

Ad confirmationem, concessa Majori, nego Minorem, Licet enim natura divina concipiatur ut radicaliter solum volitiva, cum majori tamen unitate & simplicitate intelligitur, quam natura intellectualis creata: quia natura intellectualis creata, ita est radix voluntatis, & cæterarum proprietatum, quod illas secum realiter identificatas non habeat, sed distinguatur realiter entitative, tam à principio proximo, quam ab ipso actu secundo. Natura autem divina, ita est radix suarum proprietatum & attributorum, ut realiter sibi identificet tam principium proximum, quam actum illius, interveniente solum distinctione rationis, efformata per nostros conceptus, & fundata in ipsa eminentia divine perfectionis: ex quo nulla sequitur potentialitas, limitatio, vel imperfectio.

Objicit ultimum: Vis proxima volendi, & ipsum velle actuale in Deo, non distinguuntur virtualiter à radice volendi: Ergo si natura divina metaphysice constituitur per radicem volendi, debet etiam ipsa vis proxima volendi, & ipsum velle actuale, ad metaphysicam ejus constitutionem pertinere. Consequentia patet, Antecedens probatur. Ea quæ pertinent ad eandem lineam, identificantur in Deo sine distinctione virtuali: Sed ratio volitivi radicalis, vis proxima volendi, & ipsum velle, pertinent ad eandem lineam volitivam: Ergo sine distinctione virtuali inter se identificantur. Major constat ex dictis articulo præcedenti. Minor etiam patet, quia qualibet linea pertingit à prima potentia usque ad ultimum actum: Sed prima potentialitas lineæ volendi, est ratio volitivi radicalis, & ultimus ejus actus est ipsum velle actuale: Ergo illa pertinent ad eandem lineam.

Respondeo negando Antecedens, ad cujus probationem, concessa Majori, nego Minorem. Ad probationem illius, nego etiam Minorem: nam esse radicaliter volitivum, non pertinet ad lineam volendi, quia prima radix ex qua oritur quod aliquid sit volitivum, est ipsa intellectualitas, hæc autem non pertinet formaliter ad lineam volendi, quia non respicit formaliter objectum talis lineæ, scilicet bonum sub ratione boni, sed potius ens sub ratione veri: unde linea volendi incipit à virtute proxima volitiva, & terminatur actu volitionis.